

Література

1. Балашов В. О. Деякі аспекти підготовки ад'юнктів у Національній академії Державної прикордонної служби України // Науковий вісник Державної прикордонної служби України. – 2004. – №1. – С. 36 - 38.
2. Барabanщиков А. В., Звягинцев В. Г. Педагогика высшей школы: Учебное пособие. – М.: ВПА, 1985. – 136 с.
3. Барabanщиков А. В. Основы психологии и педагогики. – М.: Просвещение, 1988. – 271 с.
4. Каменев А. І. Історія підготовки офіцерських кадрів в Росії. – М., 1990. – 187 с.
5. Каменев А. І. Історія підготовки офіцерських кадрів в СРСР. – М., 1991. – 261 с.
6. Лихачев Б. Т. Педагогика: Курс лекцій – М.: Прометей, 1992. – 528 с.
7. Лямзин М. А. Педагогические основы совершенствования психолого-педагогической подготовки слушателей военных академий. Дис... канд. пед. наук. М. 1991.
8. Лямзин М. А. Развитие теории и практики военно-педагогической подготовки курсантов (слушателей) ВУЗов. Дис... д-ра пед. наук. – М.: ВУ, 1997.
9. Психологія і педагогіка вищої школи. – М.: Воениздат, 1989.
10. Седов А. М. Развитие системы подготовки педагогических кадров для военных навчальных заведений Збройних Сил СССР. – М.: ВПА, 1981.
11. Суходольський Р. В. Основы психологической теории деятельности. – Л.: ЛГУ, 1988. – 168 с.

Подано до редакції 07 09 2004

УДК 37.013+373.57

ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНА ВИХОВНА СИСТЕМА ПРИВАТНОЇ ШКОЛИ ТА ПРИНЦИПИ ЇЇ ФУНКЦІОНУВАННЯ

Язиков О. І.

приватна середня школа "Ерудит", м. Харків

Постановка проблеми. Суперечності, які існують в сучасних поглядах на концепцію особистісно орієнтованої освіти, та недостатня розробленість теоретичних основ функціонування та розвитку шкіл нового типу, зокрема приватних, зумовлюють актуальність проблеми теоретичного дослідження особистісно орієнтованого підходу до виховання та практичного застосування цього підходу в умовах приватної школи з метою підвищення ефективності її діяльності.

Мета статті – теоретично обґрунтувати і експериментально дослідити вплив специфічних зовнішніх та внутрішніх факторів на формування та розвиток особистісно орієнтованої виховної системи приватної школи.

Головними напрямками реформування вітчизняної освіти є гуманізація і демократизація. Без реалізації цих основних принципів сучасної освіти і культури Україна не зможе зайняти гідне місце в світовому соціально-культурному і політико-економічному просторі.

У гуманізації освіти головний акцент робиться на особистісно орієнтацію процесів навчання і виховання; але, на жаль, здійснено не стратегії особистісно-орієнтованої освіти поки що відбувається стихійно, несистематично, малоєфективне. З іншого боку, принцип демократизації обумовлює необхідність формування різноманітної за цілями, змістом, типами і формами власності навчальних закладів структури національної освіти. На сьогодні приватні навчальні заклади займають стійке місце на ринку освітніх послуг, виявили себе конкурентоспроможними та досить ефективними в нових економічних умовах функціонування освіти.

школадів. На наш погляд, лише в приватних закладах освіти, зокрема в школах, сьогодні можна в повній мірі реалізувати концепцію особистісно орієнтованої освіти. Саме виховне середовище приватної школи повинно стати впроваджувачем нової ринкової та демократичної ідеології, моделлю гуманістичних та плюралістичних відносин між людьми.

Хоча переваги шкіл нового типу очевидні, аналіз умов формування виховного середовища, вплив зовнішніх та внутрішніх факторів на психолого-педагогічні умови таких шкіл, особливості розробки концепції виховної системи та специфіка її побудови в вітчизняній педагогічній науці досліджені недостатньо. Необхідні також аналіз специфіки реалізації стратегії особистісно орієнтованої освіти, яка є домінуючою в діяльності приватних закладів освіти. Також, в практиці своєї діяльності приватні заклади освіти зіштовхуються з недосконалістю нормативної та методичної бази, яка потребує доповнення саме масивом інформації, що відповідає специфіці функціонування приватних закладів освіти. Тому актуальною є проблема дослідження і аналізу особливостей здійснення особистісно орієнтованого навчально-виховного процесу в приватних закладах освіти, узагальнення досвіду їхньої діяльності, виявлення шляхів реалізації особистісно орієнтованого підходу до виховання в таких закладах. Отримані результати можуть бути застосовані не тільки в практиці роботи шкіл нового типу, а й в виховній діяльності традиційних шкіл з метою підвищення її ефективності.

Традиційна школа залишається неспроможною до втілення у життя в повному обсязі гуманістичної парадигми освіти і особистісно орієнтованих технологій навчання і виховання. Причинами цього можна вважати такі фактори: концептуальні: традиційна школа вільно чи мимовільно є носієм консервативної ідеології, вона залишається в системі середніх поглядів на культурні, соціальні та економічні цінності; нормативні: поки що в Україні недостатньо розроблена нормативна та методична база особистісно орієнтованої освіти, бракує цілої низки нормативних актів, які дозволяли б "особистісно" перебудувати навчально-виховний процес в школі, змінити, відповідно до цього, цілі і зміст освіти; методичні: при значній кількості публікацій, присвячених особистісно орієнтованій освіті, вони в основному залишаються на суто теоретичному, академічному рівні; недостатньо розроблені конкретні методичні рекомендації щодо втілення особистісно орієнтованої освіти в практику роботи, методичні посібники для педагогів, відповідні програми і навчальні матеріали; немає також особистісно орієнтованої системи оцінки результативності і ефективності навчально-виховного процесу та методики його аналізу; організаційні: перехід на особистісно орієнтовані форми організації навчального і виховного процесу потребує збільшення обсягу індивідуальної роботи з учнями, перерозподілу педагогічного навантаження, змін у структурі учнівського і педагогічного колективів (створення класів на групи, структурування педагогічного колективу за функційним принципом, введення нових посад та ін.); все це призводить до значних фінансових витрат, до яких сьогодні традиційна державна школа

не готова.

Переваги шкіл нового типу, зокрема приватних, обумовлені наступними причинами: більш значний, в порівнянні з традиційними школами, обсяг індивідуальної роботи з учнями, який може динамічно варіюватися за необхідністю; можливість використання різноманітних форм організації навчально-виховного процесу (як традиційних, так і нетрадиційних), яка не лімітована нормативними або фінансовими обмеженнями, що є в звичайній школі; малочисельність учнівського колективу і просторова компактність, що притаманні більшості приватних закладів освіти, призводять до інтенсифікації міжособистісних комунікацій (учень – учень, учень – учитель, учитель – учитель, учитель – батьки), що підвищує ефективність виховних впливів і всього педагогічного процесу; благоприємно відображається на психологічному кліматі колективу школи відсутність вікової та групової диференціації, яка те ж обумовленою компактністю учнівського колективу, дозволяє уникнути “розмитості” моделі випускника, зберігає позитивний образ учня школи, сприяє інтеграції учнівського колективу та уникненню появи аутсайдерів в колективі; більш тісний зв’язок з батьками, який дозволяє результативніше скоординувати зусилля педагогів і батьків щодо виховання дітей; розробляти та відстежувати індивідуальну освітню траєкторію учня; заключати індивідуальні освітні контракти; здійснення роботи щодо залучення учнів до цілепокладання, планування, підготовки, здійснення та рефлексії виховного процесу, без чого неможлива реалізація особистісно орієнтованого підходу у вихованні; діагностика та моніторинг особистісної структури дитини, індивідуального її розвитку відбувається більш детальніше та коректніше, що дозволяє не тільки точніше вивчати динаміку особистості учня, а й своєчасно і ефективно її корегувати.

Аналіз досліджень і публікацій. Питаннями розробки психолого-педагогічних і дидактичних основ особистісно орієнтованої освіти займалися такі вчені, як Ш.А.Амонашвілі, М.Н.Беруцкая, О.В.Бондаревська, С.В.Кульневич, В.В.Серіков, І.С.Якиманська, О.С.Газман, І.Д.Бех, В.Г.Кремень, М.Б.Євтух, С.І.Подмазін, В.В.Рибачук, О.Я.Савченко, О.В.Сухомлінська та ін [1].

Загальні питання функціонування та розвитку приватних закладів освіти в останній час також знайшли своє відображення в літературі зокрема, в працях таких авторів, як В.І.Астахова, О.С.Баранов, О.І.Герасименко, О.В.Дашковська, О.М.Діцова-Фаворська, Т.А.Коваленко, О.О.Копонько, В.Ф.Паламарчук, О.Л.Сидоренко, І.І.Тимошенко, Б.О.Чижевський та ін. Але все-таки залишається деякий інформаційний вакуум щодо вивчення досвіду роботи конкретних приватних закладів освіти, аналізу їхньої педагогічної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Дана робота базується на дослідженні діяльності приватної школи „Ерудит” міста Харкова протягом чотирьох років, починаючи з 2000 року.

У своїй виховній діяльності колектив приватної школи “Ерудит” виходив з твердження про те, що виховання – це специфічна сфера діяльності,

яке розглядатися в якості додатку до навчання. Підвищення ефективності виховної роботи школи пов’язується зі створенням особистісно орієнтованої виховної системи та відповідного виховного середовища.

Теорія становлення, розвитку і управління особистісно орієнтованої виховної системи приватної школи говорять про її доцільність, сутність якої полягає в наступному: при використанні системного підходу у вихованні відбувається інтеграція зусиль суб’єктів виховної діяльності, відбувається взаємозв’язок компонентів педагогічного процесу; створення виховної системи, яка включає до себе засвоєне соціальне і природне середовище, дозволяє розширити діапазон можливостей виховного впливу на особистість; виховна система дозволяє економити час і сили суб’єктів виховної діяльності; при побудові системи слід приділяти особливу увагу формуванню традицій, вони надають стійкість системі, підвищують її нездатність; при побудові особистісно орієнтованої системи приватної школи спеціально моделюються умови для самореалізації та підтвердження особистості, що, безсумнівно, сприяє саморозвитку, самовираженню, виявленню неповторної індивідуальності особистості, гуманізації ділових і міжособистісних відношень в колективі.

Ефективна виховна система здатна багато в чому підкорити своєму виховній оточуюче середовище, стати реальним центром виховання в школі і в суспільстві.

Особистісно орієнтована виховна система виходить також з того принципу, що виховання – це розвиток і саморозвиток особистісних якостей на основі загальнолюдських цінностей. Гуманістичне особистісно орієнтоване виховання – це “педагогічно керований процес культурної інтеграції, соціальної адаптації і творчої самореалізації особистості, в якій відбувається входження дитини в культуру, в життя соціуму, розвиток всіх його творчих здібностей і можливостей” [5, с.24], тому особистісно орієнтоване виховання, яке спирається на активізацію особистісного досвіду учня, неможливе без зв’язку цього досвіду з досвідом всього людства, навчально-виховний процес постає як своєрідна пошуку істини, ідеалу, гармонії з оточуючим світом, співставлення свого власного досвіду з досвідом людства [6]. Як зазначають багато авторів, особистісно орієнтована освіта передбачає певну організацію будівельної діяльності: усвідомлення суб’єктами цілей діяльності; чіткість у визначенні соціальних норм діяльності й поведінки, вихід за які підлягає негативному санкціонуванню; визначення цінностей, які формують особистісно й соціально значущі способи поведінки учнів, які сприяють розвитку особистості і які схвалюються. Виходячи з цього, виховна концепція приватного закладу освіти визначається трьома групами вимог: вимоги до виховної системи освіти України; вимоги, що обумовлені глобальними проблемами людства та загальнокультурними цінностями; вимоги освітнього ринку освіти та ринку праці.

Особистісний підхід у вихованні також передбачає створення відповідного освітньо-виховного середовища і врахування своєрідності

індивідуальності особистості в розвитку і саморозвитку. Саме цей принцип визначає становище дитини в виховному процесі, означає визнання його активним учасником виховної діяльності, отже, означає становлення позитивних суб'єкт-об'єктних відносин. Особистісний підхід на відміну від індивідуального потребує знання структури особистості, її елементів взаємозв'язку їх між собою та цілісною особистістю. Отже, особистісно орієнтована виховна система приватної школи повинна виконувати такі функції: вивчення індивідуальних особливостей розвитку учня, його оточення, інтересів; програмування виховних впливів; реалізація комплексу методів і форм індивідуальної роботи з учнем; аналіз ефективності виховних впливів.

Друга група функцій пов'язана зі створенням особистісно орієнтованого виховного середовища: досягнення згуртованості колективу, формування сприятливої емоційної атмосфери; включення учнів у різноманітні види соціальної діяльності; розвиток діяльності самоврядування.

Третя група функцій спрямована на корекцію впливу різних суб'єктів соціальних відносин дитини: соціальна, педагогічна та психологічна допомога сім'ї та батькам; взаємодія з педагогічним колективом; корекція впливу засобів масової комунікації; нейтралізація негативних впливів соціуму; взаємодія з іншими освітніми закладами.

Особистісно орієнтоване виховання в приватній школі передбачає також визначення діяльності педагога й учня у їх взаємодії, тобто проектування особистісної розвивальної взаємодії суб'єктів навчально-виховного процесу шляхом розробки і впровадження проектів різних типів соціальних, що відповідають сучасним умовам виховання та вимогам відкритого демократичного суспільства й ринку праці; психолого-педагогічних, що розробляються на рівні конкретного навчального закладу; особистісних, що окреслюють зону найближчого або віддаленого розвитку конкретної особистості.

Висновки. Становлення школи нового типу є багатоманітним складним процесом, який складається з великої кількості взаємопов'язаних елементів. Але, з іншого боку, перед педагогічним колективом такої школи відкривається широкий простір для втілення в життя і навчальну практику прогресивних ідей, нових освітніх технологій, сучасних форм і методів організації навчально-виховного процесу. Проведені дослідження виявляють специфічні шляхи реалізації особистісно орієнтованого підходу до виховання в приватних закладах освіти. Результати цих досліджень можуть бути застосовані як в практиці роботи шкіл нового типу, так і в виховній діяльності традиційних шкіл з метою підвищення результативності освітнього процесу, розробки шляхів та методів подальшого втілення парадигми гуманістичного і особистісного виховання в вітчизняну педагогічну практику.

Резюме. У статті теоретично обгрунтовано і досліджено вплив специфічних зовнішніх та внутрішніх факторів на формування та розвиток особистісно орієнтованої виховної системи приватної школи.

Ключові слова: виховна концепція приватного закладу освіти; виховне середовище приватної школи; особистісно орієнтована виховна система приватної школи; особистісно розвивальна взаємодія суб'єктів виховної діяльності.

Резюме. В статті теоретически обосновано и исследовано влияние специфических внешних и внутренних факторов на формирование и развитие личностно ориентированной воспитательной системы частной школы.

Ключевые слова: воспитательная концепция частного заведения образования; воспитательная среда частной школы; личностно ориентированная воспитательная система частной школы; личностно развивающее взаимодействие субъектов воспитательной деятельности.

Summary. In the article in theory grounded and influence of specific external and internal factors is probed on forming and development of the personality oriented educate system of private school.

Keywords: Educate conception of private establishment of education; educate environment of private school; personality oriented educate system of private school; personality developing co-operation of subjects of an educate activity.

Література

1. Бех І.Д. Особистісно зорієнтоване виховання. Науково-метод. посібник. – К.: ІЗМН, 2004. – 204 с.
2. Державна національна програма "Освіта" (Україна ХХІ століття). – К., 1996.
3. Методика воспитательной работы: Учеб. пособие для студ. высш. пед. уч. заведений / А.А. Пайкова, Л.К.Гребенкина, О.В.Еремкина и др.; Под ред. В.А.Сластенина. – М.: Издательский центр «Академия», 2002. – 144 с.
4. Освітні технології: Навч.-метод. посіб. / О.М.Пехота, А.З.Кікченко, О.М.Любарська та ін. Заг. Ред. О.М.Пехоти. – К.: АСК, 2002. – 255 с.
5. Построение модели личностно-ориентированного обучения. Под научной редакцией Гиманской И.С. – М.: КСП+, 2001. – 128 с.
6. Шадриков В.Д. Философия образования и образовательная политика. – М.: Логос, 1993. – 176 с.

Подано до редакції 03.06.2006

УДК 378.937:155.5

ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОГО МИСЛЕННЯ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ НА ПРОТЯЗІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПРАКТИКИ

Ярмолович О.І.

кандидат педагогічних наук, доцент

*Південноукраїнський педагогічний університет ім. К.Д.Ушинського,
м. Одеса*

Постановка проблеми. У системі професійної підготовки майбутніх учителів особлива роль відводиться педагогічній практиці, тому що педагогічна практика є зв'язуючою ланкою між теоретичним навчанням у вищому навчальному закладі і самостійною роботою. З умов професійної практики проявляється придатність студента виявити теоретичні фахові знання, природні здібності, його психологічні данні. Всі ці опорні данні синтезуються в наявність сформованого професійного педагогічного мислення.